

Abychom nezaspali dobu!

Ohlednutí za přehlídkou inscenací her pro děti v Rakovníku

Milan Strotzer

Tylovo divadlo v Rakovníku, dějiště XVI. ročníku středočeské krajské soutěžní přehlídky inscenací her pro děti, se otevřelo ve dnech 3. – 6. listopadu 1988 dětským divákům celkem pětkrát. Přehlídku zahájil domácí soubor Tyl hrou Jaroslava Kodeše Cirkus, Soubor Dobrovít OB Dobrovice se v Rakovníku představil poprvé s hrou J. Drdy Hrátky s čertem. Na přehlídce nechyběly soubory, jež jsou jejími tradičními účastníky: soubor Vojan SKZ z Libice n. C. a Malé divadlo MěKS z Kolína. Libický soubor sehrál hru Jana Makária Tři bílé šipy a Malé divadlo se tentokrát zúčastnilo s povodní pohádkou členky souboru Jany Holubové Bylo či nebylo. V závěru vystoupil ve hře Oldřicha Danka Zvířátka a Petrovští hostující soubor Máj ÚKDŽ z Prahy.

Pět inscenací na krajské přehlídce by nebylo příliš mnoho, ani příliš málo, kdyby...! Kdyby se jednalo o pět nových inscenačních počinů souborů z kraje, kdyby za nimi stálo nepřeborně inscenací, které se neprosadily v silné konkurenci na půdu krajské přehlídky. Žel, tak tomu v roce 1988 nebylo.

Rakovnický Tyl se přehlídky zúčastnil jako vítěz předchozího ročníku, aby poměřil svou inscenaci s nejlepším inscenačním výsledkem přehlídky v r. 1988 a mohl být případně doporučen na národní přehlídku, která se koná ve dvouletých intervalech. Rakovníčtí i po roce potvrdili, že jejich Cirkus je inspirující a podnětnou autorsko-režijní cestou za hledáním osobité divadelní výpovědi, že na této cestě za uplynulý rok ještě došel o kus dál, aniž by pozbyl zaujetí hrou a hravosti samé.

Dobrovické Hrátky s čertem se objevily na programu přehlídky jako záskok v hodině dvanácté za odřeknuté vystoupení divadla Anfas MěKS Černošice, které bylo do soutěže přihlášeno a Koledními hrami vánočními. Dobrovičtí proto vystoupili mimo soutěž jako hosté přehlídky. Jejich představení čitelně, živě a plasticky sdělilo příběh a poslání Drdovy hry. Cílevědomá režie J. Marvana a scénické řešení daly vyniknout řadě dobrých hereckých výkonů. Pražský Máj se svým představením pohádky Zvířátka a Petrovští zúčastnil přehlídky jako host zcela programově. Vlastní soutěžní část tvořily tedy pouze dvě nové inscenace.

Ocenění hodný záměr souboru z Libice n. C. v hledání takové dramatické předlohy, která by přinesla potřebné myšlenkové a etické poslání pro dětské diváky, zůstal po výtce právě jen záměrem. Zvolený

Makáriův text pohádky Tři bílé šípy přes atraktivitu, kterou skýtá indiánské prostředí, je z rodu těch, kterým k dokonalosti mnohé chybí. Vyznačuje se přílišnou epičností a mnohmluvností ne úkor dramatickosti, traktováním mnoha podružných témat a motivů, znejasňujících hlavní téma hry a některými dalšími nedostatky, s nimiž musel libický soubor svádět nerovný boj. Soubor přistoupil k zvolenému textu s pokorou, která nedovolila potřebné razantnější zásahy. Nedostatky předlohy se snažil překrýt jevištní akcí ruku v ruce s výrazným výtvarným řešením inscenace. Zvolený iluzivní přístup předpokládá jevištní pravdu a logiku vdech motivů jednání dramatických postav, včetně jejich motivací. V okamžicích, kdy se na jevišti odehrála situace jasně daná tématem a úkoly postav, tehdy přesáhla inscenace kvality textu a úzce korespondovala s dětským divákem. Větší míra takových momentů by byla zajisté cestou k odstranění popisnosti a zúročila by poněkud více nelehkou práci souboru. Výraznou kvalitou inscenace libického kolektivu bylo scénografické řešení Františka Svobody, které zajímavým způsobem členilo hrací prostor, obsahovalo divadelnost a nabízelo realizátorům osobité řešení mizanscén. Je škoda, že zůstalo víceméně u nabídnuté možnosti. Oceněna byla i zdařilá kostýmní složka inscenace vytvořená Alexou Šváchovou, která spolu s Fr. Svobodou získala cenu za scénografii. Z hereckého kolektivu souboru nejvíce zaujali Helena Vondrušková jako Hinakaga (cena) a František Dvořák jako Líný Hudrala. Inscenace byla režijním debutem Heleny Vondruškové a Hany Svobodové. Pro obě režisérky byl v zásadě úspěšným vstupem do oblasti divadelní režie, úspěšným o to více, že se musely potýkat s téměř neřešitelnými problémy, které předně postavila dramatická předloha.

Malé divadlo z Kolína přerušilo dlouholetou linii uvádění her Jaromíra Sypala a pokusilo se využít vlastních zdrojů. Hra Jany Holubové a kolektivu souboru Bylo či nebylo je moderně pojatou pohádkou, vytvořenou aktivní tvůrčí spoluprací mezi autorkou, mezi upravovatelkou Jarmilou Černíkovou a mezi režisérkou Danou Serbusovou a celým hereckým kolektivem. Celé představení touto tvořivostí souboru přímo dýchá. Hra je psána „na těla“ jednotlivých herců, volí se situace herecky všem blízké, představení je po všech stránkách nápadité a sugestivně spontánní stálým živým kontaktem s divákem, svým živým temperamentem a smyslem pro pointování. Textová předloha se utvářela přímo během vlastních zkoušek, což přineslo nemálo pozitivního, ale i některé problémy. Hlavními klady jsou důsledné zdivadelňování jak všech situací, tak i jednotlivých hereckých kreačí, stále přítomné vědomí kolektivní práce, plnokrevnost herectví i vynalézavé využívání mizanscény. Plně se využívá jak vlastní prostor kukátkového jeviště, tak i prostor předsunutého portálu i celého hlediště, ba dokonce je zde evokován široký přesah do prostoru mimo jeviště a hlediště, Hlavní problémy inscenace jsou v nedůsledném organickém propojení dvou zobrazovaných světů (strašidel a lidí), v nepřesné hierarchizaci dějotvorných prvků a stavební gradaci hry, mj. i v nedostatečně

vybudovaném ústředním konfliktu. Inscenace je vybavena vkusnou a funkční scénou Miroslava Fechtnera, pohádkově působivými kostýmy Lenky Kolátorové (cena), vynalézavou hudební a zvukovou složkou. A hlavně, hýří hereckou chutí, nápaditostí, je pozoruhodná zvládnutím pohybové stránky jednotlivých postav a scén, stejně jako zvládnutím písní i dramatickým využitím světla. Je vybavena řadou vtipných gagů a nečekaných nápadů. Z vyrovnaných hereckých výkonů na sebe zvlášť upozornily Eva Koberová v roli Kyanidky (cena) a Lída Košíková v roli Hudralky (cena). Dětské publikum přijalo inscenaci v režii Dany Serbusové (cena) s velkou pozorností a nezasíranou sympatií. Soubor si z Rakovníka odvezl cenu za nejlepší inscenaci přehlídky, podpořenou navíc cenou dětského diváka.

Krajská odborná porota doporučila na základě výsledků dvou posledních ročníků k účasti na národní přehlídce ve Stráži pod Ralskem na 1. místě soubor Tyl z Rakovníka s inscenací hry J. Kodeše Cirkus a na 2. místě Malé divadlo z Kolína s inscenací hry J. Holubové a kolektivitu souboru Bylo či nebylo.

Mimořádně početně chudá žeň inscenací her pro děti ve Středočeském kraji v r. 1988 učinila vykřičník za lety stále se prohlubující krize v oblasti divadla pro děti. Učinila vykřičník nejen nad kvalitou práce většiny souborů, která byla v minulých letech zásadním problémem. Učinila zejména vykřičník nad mizivým počtem souborů, které se divadlem pro děti pravidelně a se vši vážností zabývají. Ostatně, výsledky práce souborů, které byly doporučeny na národní přehlídku, jsou bez pochyb nad průměrem veškerého dění v divadle pro děti, navíc jsou příkladem a dokladem kvalitativně vyššího úsilí v dramaturgické a inscenační praxi. Problém je v tom, že zůstávají osamoceny. Daleko větším problémem je však skutečnost, že neexistuje dostatečně široká základna souborů, které by se ať pravidelně či nepravidelně inscenováním her pro děti zabývaly. Těchto souborů rok od roku ubývá, protože většina souborů považuje stále tuto oblast za okrajovou, v níž své ambice nemůže uplatnit.

Problém je to však hlubší a obecnější povahy. Zabývala se jím porota přehlídky ve svém závěrečném vystoupení při vyhodnocení inscenačních výsledků a stavu, ve kterém se amatérské divadlo pro děti nachází. Slovy Aleny Urbanové apelovala na nutnost urychleně se společně zamyslet a konat, abychom

se neocitnuli s celým amatérským divadlem – nejen tedy tím, které je určeno dětem – v nebezpečné paradoxní situaci, abychom nezaspali dobu. Zase jednou „čas oponou trhnul“, jak říká Neruda, mnoho ožehavých otázek, dosud odkládaných, si naléhavě žádá odpověď. Jednou z nich, a to kardinální, je výchova nové generace, počítačových dětí, které vstupují do čím dál tím nemilosrdněji zracionalizovaného světa, a které zatím škola neumí naučit, jak mu čelit. Zdaleka nejde jen o estetickou výchovu (i když o ni také), ale především o citovou kulturu, o probuzení citového vztahu k lidem a světu vůbec, o schopnost cítit a soucítit, což je nezbytná součást přirozeného člověka. Tam, kde tato schopnost chybí, je lidská přirozenost zdeformovaná, a jako taková nebezpečná jednotlivci i společnosti. Divadlo se svou jedinečností - s bezprostřední emocionální působivostí živého člověka - herce na scéně - může být výborným pomocníkem právě v budování tohoto citového vztahu, v probuzení zájmu o život, o jiné lidi, může pomáhat bystřít oči k vidění a uši k slyšení všech tónů a barev života. Jenomže svou pomoc musí nabídnout **včas**, dokud neokorá vnímavost a dokud člověk nevplyne do modelu konzumenta, pro nějž je každá práce nejotravnější způsob, jak přijít k penězům a volný čas bezbřehá nuda s velkým N, protože se „nic neděje“. Ale ono „včas“ se posunulo v posledních letech věkově o hodně níž, než tomu bývalo dříve. Zdá se, že si to - alespoň v oblasti amatérského divadla - neuvědomujeme, jak je vidět z toho, že necháváme stále tuto oblast na okraji, přezíravě neochotni využít jedinečnou šanci, kterou divadlo pro děti právě v dnešní době amatérům nabízí: volné pole pro experiment, pro fantasi, kde dokonce nedostatky technické dovednosti profese se nohou změnit v přednosti.

Jistě, nároky na divadlo pro děti se značně zvýšily, a to ne proto, že by si je vymýšleli porotci soutěží, zvýšila je doba sama. Vyhovět jim nebude snadné, v cestě stojí několik letitých handicapů, především známý nedostatek kvalitní dramatiky, pokleslost kritérií a hluboce zakořeněný předsudek, že umění moderního divadla je dětem nedostupné, že se pro ně musí z něho upravit snadno stravitelná, řídká kašička. Pro skutečně tvořivé lidi však bývá nesnadnost úkolu spíš pobídkou než strašákem. V to také doufáme - v zájmu dětí, které budou za několik krátkých let dospělými diváky, a v zájmu amatérských divadelníků, kteří mohou prostřednictvím divadla pro děti realizovat a obohatit svou vlastní osobnost stejně jako v divadle pro dospělé, a navíc a vědomím, že jejich práce má nejen subjektivní, ale také objektivní a skutečně dalekosáhlý význam.

Napsáno pro časopis Amatérská scéna 19. 12. 1988

Publikováno: Časopis Amatérská scéna 2/1989, str. 5

